REGERINGSKANSLIET

Remiss

2013-07-18 U2013/4442/UC

Utbildningsdepartementet

Enheten för ungdomspolitik och det civila samhället
Elisabet Modée
Telefon 08-405 16 94

STOCKHOLMS STAD
Kommunstyrelsen
Registraturet
Inkl. 2013 -07- 22
Dnr: 001-1160/2013
Till: RIK

Remisspromemoria om en ny ungdomspolitik

Remissinstanser:

Myndigheter

1. Rikspolisstyrelsen
2. Brottsförebyggande rådet
3. Brottsoffermyndigheten
4. Konsumentverket
5. Valmyndigheten
6. Migrationsverket
7. Försäkringskassan
8. Socialstyrelsen
9. Statens folkhälsoinstitut
10. Statens institutionsstyrelse
11. Myndigheten för handikappolitisk samordning (Handisam)
12. Barnombudsmannen
13. Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte)
14. Inspektionen för vård och omsorg
15. Länsstyrelsen i Stockholms län
16. Länsstyrelsen i Östergötlands län
17. Statskontoret
18. Boverket
19. Skatteverket
20. Kronofogdemyndigheten
21. Statistiska centralbyrån
22. Statens skolverk
23. Ungdomsstyrelsen
24. Universitets- och högskolerådet
25. Stockholms universitet
26. Linköpings universitet
27. Centrala studiestödsnämnden
28. Tillväxtverket

29. Myndigheten för Tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
30. Statens kulturråd
31. Myndigheten för kulturanalys
32. Statens medieråd
33. Forum för levande historia
34. Svenska ESF-rådet
35. Arbetsförmedlingen
36. Diskrimineringsombudsmannen
37. Arbetsmiljöverket

Kommuner och Landsting

38. Bollnäs kommun
39. Borlänge kommun
40. Emmaboda kommun
41. Finspångs kommun
42. Gagnef kommun
43. Gislaveds kommun
44. Gotlands kommun
45. Gällivare kommun
46. Göteborgs kommun
47. Halmstads kommun
48. Haparanda kommun
49. Hudiksvalls kommun
50. Håbo kommun
51. Kramfors kommun
52. Kristinehamns kommun
53. Jönköpings kommun
54. Landskrona kommun
55. Luleå kommun
56. Malmö kommun
57. Malå kommun
58. Mora kommun
59. Munkedals kommun
60. Norrköpings kommun
61. Skellefteå kommun
62. Sotenäs kommun
63. Stockholms kommun
64. Sundsvalls kommun
65. Svalövs kommun
66. Säters kommun
67. Sölvesborgs kommun
68. Trelleborgs kommun
69. Ulricehamns kommun
70. Vänersborgs kommun
71. Västerås kommun
72. Årjängs kommun
73. Ödeshögs kommun

74. Örkelljungas kommun
75. Landstinget Dalarna
76. Norrbottens läns landsting
77. Skåne läns landsting
78. Stockholms läns landsting
79. Västra Götalands läns landsting

Organisationer, m.fl.

80. Assembly of European Regions Youth Regional Network – (AER)
81. Centerns ungdomsförbund
82. Equmenia
83. Folkbildningsrådet
84. Friskolornas riksförbund
85. Fritidsforum
86. Fryshuset
87. Fryshuset Inc:s ledarskapskurs BRD GOYS
88. Fältbiologerna
89. Förbundet Unga Rörelsehindrade
90. Grön Ungdom
91. Handikappförbunden
92. Ideell kulturallians
93. IOGT-NTOs Juniorförbund
94. jagvillhabostad.nu
95. Judiska ungdomsförbundet i Sverige
96. KEKS-nätverket
97. Kriminellas revansch i samhället – Unga Kris (KRIS)
98. Kristdemokratiska ungdomsförbundet
99. Kunskapscentrum för fritidsledarskap
100. Landsorganisationen i Sverige
101. Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU)
102. Liberala ungdomsförbundet
103. Lika Unika
104. Moderata ungdomsförbundet
105. Motorförarnas Helnykterhetsförbund – MHF Unga (MHF)
106. Nätverket för lokalt ungdomsinflytande (NUNI)
107. Nätverket Unga för Tillgänglighet (NUFT)
108. Peace Works
109. Popkollo
110. Riksidrottsförbundet
111. Riksförbundet för barnens rätt i samhället (BRIS)
112. Riksförbundet för sexuellt likaberättigade – RFSL Ungdom (RFSL)
113. Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)
114. Riksförbundet för suicid prevention och efterlevandes stöd – Spes Ungdom (SPES)
115. Riksförbundet Sveriges 4H
116. Riksförbundet Sveriges unga katoliker

117. Riksförbundet unga musikanter
118. Riksorganisationen Unga synskadade
119. Riksorganisationen Ungdom mot rasism
120. Romska Ungdomsförbundet
121. Rädda Barnen
122. Rädda Barnens Ungdomsförbund
123. Röda Korset
124. Röda Korsets Ungdomsförbund
125. SALT – Barn och unga i EFS
126. Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige (SIOS)
127. Sáminuorra
128. Samverkansorganet i Kalmar län
129. Samverkansorganet i Jämtlands län
130. Serbiska Ungdomsorganisationen i Sverige
131. Svenska Kyrkans Unga
132. Svenska Tornedalingars Riksförbund - Tornionlaaksolaiset
133. Svenskt Näringsliv
134. Sverigedemokratisk Ungdom
135. Sverigefinska Ungdomsförbundet
136. Sveriges Akademikers Centralorganisation
137. Sveriges Socialdemokratiska Ungdomsförbund
138. Sveriges Elevråd (SVEA)
139. Sveriges förenade HBTQ-studenter
140. Sveriges förenade studentkårer (SFS)
141. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)
142. Sveriges Konsumenter
143. Sveriges roll- och konfliktspelsförbund (SVEROK)
144. Sveriges Unga Muslimer (SUM)
145. Sveriges Ungdomsråd
146. Tjejjouren.se
147. Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)
148. Turkiska ungdomsförbundet
149. Ung företagsamhet i Sverige
150. Ung Vänster

Remissvaren i tre exemplar (ett original) ska ha kommit in till Utbildningsdepartementet senast den 18 oktober 2013. Svaren bör även sändas i Word-format per e-post till u.registrator@regeringskansliet.se med hänvisning till diarienummer.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller bedömningarna i promemorian.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria *Svara på remiss – hur och varför* (SB PM 2003:2). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

I tjänsten

Maud Bergkvist
Ämnesråd

REGERINGSKANSLIET

2013-07-18 U2013/4442/UC

Utbildningsdepartementet

Remisspromemoria

En ny ungdomspolitik

Innehållsförteckning

Sammanfattning 4

1 Inledning 5

2 Det behövs en ny ungdomspolitik 5
- 2.1 Vilka är ungdomar? 5
- 2.2 Ungdomstiden 6
- 2.3 Behovet av nytt mål och tydligare metoder 6

3 Nytt mål för regeringens insatser för ungdomar 7
- 3.1 Makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen 7
- 3.2 Insatserna bör ha ett ungdomsperspektiv 10
- 3.3 Uppföljning av målet 12

4 Ungdomspolitikens omfattning och genomförande 13
- 4.1 Främja makt och inflytande på många områden 13
- 4.2 Inflytande, delaktighet, organisering, fritidsverksamhet samt sexuella och reproduktiva rättigheter 15
- 4.3 Förbättrad samordning av ungdomspolitiken 15
- 4.4 Ungdomsstyrelsens ansvar och uppdrag 16
  - 4.4.1 Sektorsövergripande arbete 16
  - 4.4.2 Ansvar för vissa sakområden 19
- 4.5 Uppföljning och analys av ungdomars levnadsvillkor, attityder och värderingar 20
- 4.6 Andra aktörer 23
  - 4.6.1 Samarbete med kommuner och landsting 23
  - 4.6.2 Det civila samhällets organisationer bör bjudas in 23
  - 4.6.3 Samverkan med näringslivet 23

5 Konsekvenser 24

Sammanfattning

Ungdomspolitiken är ett eget område i statsbudgeten och har ett eget anslag. Det finns också en särskild myndighet, Ungdomsstyrelsen. Målgruppen för ungdomspolitiken är ungdomar från och med 13 till och med 25 år.

I denna promemoria presenteras förslag till en ny ungdomspolitik som har utarbetats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). Promemorian har utarbetats som ett led i arbetet med en kommande ungdomspolitisk proposition. Till grund för promemorian ligger ett antal rapporter om och utvärderingar av ungdomspolitiken, bl.a. Statskontorets rapport Ett effektivare uppföljningssystem för den nationella ungdomspolitiken (2010:25).

Den nuvarande ungdomspolitiken bygger på propositionen Makt att bestämma – rätt till välfärd (prop. 2004/05:2). I denna presenterades två mål för den nationella ungdomspolitiken, fyra perspektiv som bör prägla offentlig verksamhet för ungdomar, ett nytt uppföljningssystem och fem huvudområden som skulle vara styrande för uppföljning och analys, samt ett handlingsprogram. Målen för ungdomspolitiken reviderades något i budgetpropositionen för 2008 och fastställdes av riksdagen. De nuvarande målen är att alla ungdomar ska ha verklig tillgång till välfärd, och att alla ungdomar ska ha verklig tillgång till inflytande (prop. 2007/08:1).

Promemorian innehåller förslag på ett nytt övergripande mål för ungdomspolitiken och för regeringens alla övriga insatser som berör ungdomar 13-25 år som är tänkt att ersätta de nuvarande målen. Förslaget till nytt mål lyder: ungdomar ska ha makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Vidare föreslås att regeringens alla insatser som berör ungdomar från och med 13 till och med 25 år bör ha ett ungdomsperspektiv. Ett ungdomsperspektiv innebär att ungdomar ska få utöva sina mänskliga rättigheter, betraktas som en mångfald av individer, stödjas att bli självständiga och ha möjligheter att vara delaktiga och ha inflytande. Förslag läggs också fram i syfte att förtydliga och förbättra ungdomspolitikens genomförande och samordning samt för att tydliggöra Ungdomsstyrelsens ansvar och uppdrag. Ungdomspolitiken ska vara sektorsövergripande och behandla frågor om ungdomars levnadsvillkor inom områden som utbildning, arbete, försörjning, bostad, hälsa, inflytande, kultur och fritid. Utöver det sektorsövergripande arbetet bör ungdomspolitiken omfatta vissa frågor inriktade specifikt till gruppen ungdomar. Dit hör frågor om unga kvinnors och unga mäns inflytande och delaktighet, organisering och fritidsverksamhet samt sexuella och reproduktiva rättigheter. Vidare läggs förslag som rör uppföljning och analys av ungdomars levnadsvillkor, attityder och värderingar. De fem huvudområdena för analys, samordning och redovisning som finns idag ska inte längre vara styrande. Den etablerade modell för uppföljning och analys av ungdomars levnadsvillkor, attityder och värderingar som finns bör dock behållas. Det bör även ske en utveckling av vilka indikatorer som bör ingå, antal och hur de bör presenteras och redovisas. Utvecklingen bör så långt möjligt samordnas med Barnombudsmannens arbete med indikatorer och med de i indikatorsystemet involverade myndigheterna.

Kommuner och landsting har en framträdande roll i ungdomspolitiken. Det är här som ansvaret i huvudsak ligger för de frågor som påverkar ungdomars vardag såsom utbildning, social omsorg och trygghet, hälso- och sjukvård, samt kultur och fritid. Vidare har det civila samhällets organisationer stor betydelse för att stärka ungdomars makt att forma sina liv och för att ha inflytande över samhällsutvecklingen. De har även kunskap, kompetens och erfarenheter som bättre bör tas tillvara i genomförandet av ungdomspolitiken. Det privata näringslivet ger många ungdomar den första viktiga erfarenheten av yrkeslivet. De erfarenheter och kunskaper som genereras om ungdomar inom näringslivet bör bättre tas tillvara, särskilt mot bakgrund av att ungdomsarbetslösheten är hög. I promemorian förslås därför också att samarbetet mellan olika aktörer ska förstärkas i syfte att uppnå bättre levnadsvillkor för ungdomar.

1 Inledning

Den nuvarande ungdomspolitiken lades fast genom propositionen Makt att bestämma – rätt till välfärd (prop. 2004/05:2, bet. 2004/05:KrU2, rskr. 2004/05:94), med vissa förtydliganden i budgetpropositionen för 2008 (prop. 2007/08:1) och i regeringens strategi för ungdomspolitiken (skr. 2009/10:53). Målen för den nationella ungdomspolitiken är att alla ungdomar ska ha verklig tillgång till välfärd och att alla ungdomar ska ha verklig tillgång till inflytande (prop. 2007/08:1, bet. 2007/08:KrU1, rskr. 2007/08:58).

Regeringen har i budgetpropositionen för 2012 (prop. 2011/12:1) och 2013 (prop. 2012/13:1) angett att regeringen avser att se över målen och inriktningen för ungdomspolitiken och återkomma till riksdagen under mandatperioden med en ny ungdomspolitisk proposition. I denna promemoria presenteras förslag till en ny ungdomspolitik, som har utarbetats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). Till grund för förslagen ligger ett antal rapporter om och utvärderingar av ungdomspolitiken.

Regeringen gav i december 2009 Statskontoret i uppdrag att genomföra en myndighetsanalys av Ungdomsstyrelsen. Uppdraget redovisades genom rapporten Myndighetsanalys av Ungdomsstyrelsen (2010:10).

Statskontoret fick av regeringen i februari 2010 även i uppdrag att utvärdera uppföljningssystemet för den nationella ungdomspolitiken. Uppdraget redovisades genom rapporten Ett effektivare uppföljningssystem för den nationella ungdomspolitiken (2010:25).

I december 2011 gav regeringen Ungdomsstyrelsen i uppdrag att särskilt analysera hur uppföljningssystemet för ungdomspolitiken kan utvecklas. Uppdraget redovisades genom rapporten Uppföljning av ungas levnadsvillkor – Förslag till utveckling (2012).

Regeringskansliet bjöd under 2012 in ett antal aktörer att identifiera utmaningar för ungdomar på fem till tio års sikt. De berörda har återkommit med rapporterna Utvecklingen av ungas levnadsvillkor och framtida utmaningar för ungdomspolitiken (Ungdomsstyrelsen, 2012), Makt, välfärd och självständighet (Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer, 2012) och Ungdomspolitiska utmaningar och Ungdomsstyrelsen roll (Sveriges Kommuner och Landsting, 2013). Regeringskansliet arrangerade också en dialogturné hösten 2012 med möten i fem kommuner (Stockholm, Göteborg, Jönköping, Malmö och Luleå) för att tillsammans med ungdomar diskutera och identifiera utmaningar på fem till tio års sikt. Minnesanteckningar från mötena finns tillgängliga i Utbildningsdepartementet (U2012/2417/UC). Ungdomsministern har också i det Ungdomspolitiska rådet diskuterat mål, inriktning och prioriterade utmaningar för ungdomspolitiken. Som underlag finns även olika rapporter om ungdomars levnadsvillkor m.m. från Ungdomsstyrelsen.

2 Det behövs en ny ungdomspolitik

2.1 Vilka är ungdomar?

Målgruppen för ungdomspolitiken är ungdomar från och med 13 till och med 25 år. Det förekommer många olika indelningar av gruppen unga personer och många olika begrepp. Barnrättspolitiken tar sin utgångspunkt i barnkonventionen och använder därför begreppet barn för dem upp till 18 år. Enligt Eurostat (EU:s statistikbyrå) definieras ungdomar som personer mellan 15 och 29 år. Inom EU:s ungdomsprogram Ung och aktiv i Europa är det möjligt för ungdomar mellan 13 och 30 år att delta. Inom utbildningspolitiken används begrepp relaterade till skolform och inte till ålder. För elever i de obligatoriska skolformerna (grundskola, sameskola, specialskola, grundsärskola) används begreppen flickor och pojkar, för elever i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan, liksom elever i kommunal vuxenutbildning (komvux) och i utbildning i svenska för invandrare (sfi), används begreppen kvinnor och män. Denna användning av begreppen överensstämmer bl.a. med den officiella statistiken, där ungdomar från 16 års ålder räknas till den vuxna befolkningen.

I denna promemoria kommer i huvudsak följande begrepp att användas. För hela målgruppen personer 13–25 år används begreppet ungdomar. När könsuppdelad statistik presenteras eller diskuteras kommer ungdomar under 18 år att benämnas flicka/pojke och ungdomar över 18 år att benämnas unga kvinnor/unga män. Unga kvinnor/unga män kommer också att användas för att benämna hela gruppen 13–25 år.

2.2 Ungdomstiden

Drygt 1,55 miljoner, cirka 16 procent, av Sveriges befolkning är ungdomar mellan 13 och 25 år, varav något fler är unga män (Statistiska Centralbyrån, 2012). Det är således en stor del av befolkningen.

Ungdomar är inte en grupp som är särskild från den övriga befolkningen och ungdomsgruppen är heller inte generellt mer problemtyngd än andra åldersgrupper. De utmaningar och möjligheter en individ möter kan dock se olika ut under olika perioder i livet. Det finns vissa sociala och kulturella villkor som gruppen ungdomar trots sin heterogenitet i mångt och mycket delar. Ungdomar är generellt mer beroende av vuxna och offentlig verksamhet än äldre. I princip alla ungdomar i Sverige genomgår exempelvis grundskolan och gymnasieskolan och för de allra flesta ungdomar är hemma- och boendesituationen starkt beroende av föräldrarnas situation. Gruppen ungdomar som är i arbetsför ålder är också mer känslig för ekonomiska svängningar än andra åldersgrupper, vilket hänger samman med att ungdomar har kortare erfarenhet och är nya på arbetsmarknaden.

Gemensamt för de allra flesta ungdomar är också att de går igenom en successiv frigörelse- och etableringsprocess där många lägger grunden för sin framtid. Ungdomar frigör sig steg för steg från beroendet av exempelvis sina föräldrar och etablerar sig som vuxna. Ungdomstiden kan för många beskrivas som den fas i livet då man befinner sig i en övergång från barndom till vuxenliv. I Ungdomsstyrelsens studie om ungdomars attityder och värderingar framkommer att ungdomar själva anser att faktorerna fast anställning, familjebildning och eget boende är viktiga för att en person ska uppfatta sig som vuxen (Ungdomsstyrelsen, 2007).

Ungdomstiden formar människor och utgör en betydande fas i livet. Det är därför viktigt att se ungdomstiden som en period som har en stor betydelse och ett värde i sig.

2.3 Behovet av nytt mål och tydligare metoder

Den nuvarande ungdomspolitiken lades fast genom propositionen Makt att bestämma – rätt till välfärd (prop.2004/05:2, bet. 2004/05:KrU2, rskr. 2004/05:94), med vissa förtydliganden i budgetpropositionen för 2008 (prop. 2007/08:1) och i regeringens strategi för ungdomspolitiken (skr. 2009/10:53). Målen för den nationella ungdomspolitiken är att alla ungdomar ska ha verklig tillgång till välfärd och att alla ungdomar ska ha verklig tillgång till inflytande (prop. 2007/08:1, bet. 2007/08:KrU1, rskr. 2007/08:58). Ungdomspolitiken är sektorövergripande och tanken är att dess mål bör genomsyra samtliga berörda verksamhetsområden.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2012 (prop. 2011/12:1) och 2013 (prop. 2012/13:1) angett att regeringen avser att se över målen och inriktningen för ungdomspolitiken och återkomma till riksdagen under mandatperioden med en ny ungdomspolitisk proposition.

I budgetpropositionen för 2013 anger regeringen att regeringens ambition är att inga barn eller ungdomar ska behöva växa upp i utanförskap. Goda uppväxtvillkor är en förutsättning för trygghet och ett aktivt deltagande i utbildning samt på arbetsmarknaden och i samhället i stort. Omvänt medför utanförskap i unga år betydande kostnader för både individen och samhället.

I 2004 års ungdomspolitiska proposition angav regeringen att sambandet mellan mål, insatser och utfall bör utvärderas regelbundet och redovisas till riksdagen. Vart fjärde år bedömdes vara ett lämpligt intervall för detta. Den strategi för ungdomspolitiken som presenterades 2008 var en del i uppföljningen av propositionen. Det har nu gått fyra år sedan dess. Dessutom finns ett antal rapporter och resultat som pekar på att delar av den nuvarande politiken bör utvecklas och förbättras.

Under snart tio år har ungdomspolitiken haft ett i huvudsak oförändrat system för styrning och uppföljning. Det består i korthet av två övergripande mål för ungdomspolitiken som är tänkta att beaktas i alla berörda verksamhetsområden, fem huvudområden för analys, samordning och redovisning, och fyra perspektiv som bör prägla offentlig verksamhet för ungdomar. Därutöver bör en årlig prioritering ske av en eller flera frågor som kräver särskild uppmärksamhet.

Ungdomspolitiken och styrningen av den har ibland uppfattats som otydlig. Kritik har bl.a. riktats mot att det nuvarande uppföljningssystemet inte tillför tillräckligt med relevant ny kunskap och analys (Statskontoret, 2010). Det finns även kritik mot att ungdomspolitiken inte når ut till kommuner och landsting i tillräcklig utsträckning. Sådan kritik har bl.a. kommit från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL, 2013) och Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU, 2012). Andelen kommuner med ett ungdomspolitiskt handlingsprogram ligger också oförändrat kvar på kring en tredjedel över tid. Vidare har sedan 2001 enbart cirka hälften av landets kommuner någon gång använt sig av enkäten Lokal uppföljning av ungdomspolitiken (LUPP) som kartlägger ungdomars situation och därmed hjälper kommuner att utveckla en effektiv ungdomspolitik. Därutöver visar uppföljningar av ungdomars levnadsvillkor att dessa sedan 2004 i många avseenden är fortsatt problematiska och i vissa fall har försämrats (Ung idag, 2012).

Till exempel har andelen ungdomar med psykiska och psykosomatiska symptom varit relativt konstant under perioden och sådana symptom är dubbelt så vanliga hos unga kvinnor än hos unga män. Ungdomars arbetslöshet är omfattande och det är fortfarande ca 10 procent av ungdomar, varav något fler är unga män, i åldern 16–25 år som varken arbetar eller studerar. Ungdomar är fortsatt underrepresenterade i beslutande församlingar. Ungdomar ges inte heller möjlighet till inflytande lokalt i någon större utsträckning trots att de vill vara med och påverka.

Mot denna bakgrund finns det ett behov av att tydliggöra ungdomspolitikens inriktning. Styrningen behöver också förenklas och stärkas för att man ska få till stånd ett mer långsiktigt och strategiskt arbete. Förändringarna bör bl.a. bidra till att höja kvaliteten och effektiviteten i de insatser som görs för ungdomar och gentemot kommuner och landsting.

Sedan den förra ungdomspolitiska propositionen lades fram har EU:s samarbetspolitik på området förändrats. Under det svenska ordförandeskapet i EU 2009 beslutade EU:s ungdomsministrar att anta ett ramverk för det ungdomspolitiska EU-samarbetet, Rådets resolution om förnyade ramar för det europeiska samarbetet på ungdomsområdet (2000–2018) (2009/C 311/01). Ramverket är inte bindande utan arbetet sker inom den s.k. öppna samarbetsmetoden. Det finns emellertid skäl att se över hur den nationella politiken och arbetet på EU-nivå kan bidra till och förstärka varandra. Ett nytt EU-program, Erasmus för alla, är bl.a. under utarbetande för att träda i kraft under 2014.

Ungdomspolitiken bör utformas med hänsyn till ungdomars synpunkter på vad som utgör viktiga frågeställningar. En större avstämning gjordes 2008 i samband med framtagandet av regeringens strategi för ungdomspolitiken. En ny genomgripande och bredare dialog om vilka utmaningar som ungdomar står inför under de närmaste åren har bedömts som nödvändig och genomförts för att kunna utforma en politik som svarar upp mot dessa utmaningar. I dialogen framkom tydligt att det finns behov av ett nytt handlingsprogram.

En majoritet av ungdomarna i Sverige har goda levnadsvillkor men samtidigt finns flera allvarliga utmaningar när det gäller ungdomars levnadsvillkor inom viktiga områden. Att satsa på ungdomar är i första hand viktigt för var och en som är ung. Det är också nödvändigt för en hållbar utveckling och tillväxt i hela Europa. Utanförskap i unga år medför betydande kostnader för både individen och samhället.

Mot denna bakgrund presenteras i det följande ett förslag till nytt mål för regeringens samtliga insatser för ungdomar (avsnitt 3) och ett reviderat system för styrning, genomförande och uppföljning av ungdomspolitiken (avsnitt 4).

3 Nytt mål för regeringens insatser för ungdomar

I det följande lämnas förslag och bedömningar som bör vara styrande för alla regeringens insatser som berör ungdomar.

3.1 Makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen

Förslag: Målen för den nationella ungdomspolitiken upphävs. Insatser inom ungdomspolitiken och regeringens alla övriga insatser som berör ungdomar 13–25 år ska ha följande övergripande mål: Ungdomar ska ha makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

Skälen för förslagen

Nytt övergripande mål inte bara för ungdomspolitiken

I propositionen Makt att bestämma – rätt till välfärd (prop. 2004/05:2) presenterades två mål för den nationella ungdomspolitiken. Målen reviderades något i budgetpropositionen för 2008 och fastställdes av riksdagen. De nuvarande målen är att alla ungdomar ska ha verklig tillgång till välfärd, och att alla ungdomar ska ha verklig tillgång till inflytande (prop. 2007/08:1).

Ungdomspolitiken är ett eget område i statsbudgeten och har ett eget anslag. Det finns också en särskild myndighet, Ungdomsstyrelsen. Inom ungdomspolitiken finns det därmed vissa styrinstrument och olika insatser genomförs kontinuerligt men resultaten av dessa kan aldrig ensamma bidra till att de nuvarande målen för ungdomspolitiken uppnås. Det har inte heller varit avsikten. De nuvarande målen är tänkta att beaktas inte bara inom ungdomspolitiken utan även inom andra relevanta verksamhetsområden. Det finns dock ett behov av att ytterligare förtydliga det gemensamma ansvar som ligger inom olika verksamhetsområden för ungdomars förutsättningar och möjligheter till ett bra liv. Ett övergripande mål för

regeringens alla insatser som berör ungdomar, som alltså inte bara omfattar ungdomspolitiken, och som utgår ifrån helheten bör därför formuleras. Med ett sådant övergripande mål tydliggörs det att ungdomspolitiken är ett av flera verksamhetsområden som ska bidra till måluppfyllelsen. Det nuvarande målet för den nationella ungdomspolitiken ska därför upphävas. I stället ska ett nytt övergripande mål formuleras för regeringens alla insatser som berör ungdomar. Det bör vara ett mål som ska ange regeringens samlade ambition och som anger vad den samlade politiken hela tiden ska sträva efter för alla generationer av ungdomar. Därtill ska minst tre tematiska prioriteringar inom ramen för det övergripande målet fastslås. Dessa ska syfta till att fokusera regeringens insatser för att uppnå det övergripande målet under de närmaste åren.

Ett nytt mål bör ta hänsyn till de två övergripande målen för det europeiska samarbetet kring ungdomar. Dessa mål är att skapa fler och lika möjligheter för alla ungdomar inom utbildningen och på arbetsmarknaden samt att främja ett aktivt medborgarskap, social delaktighet och solidaritet bland ungdomar (2009/C311/01). Ett nytt mål bör också harmoniera med det nuvarande målet för barnrättspolitiken, som delvis omfattar samma målgrupp. Målet för barnrättspolitiken är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande (prop. 2008/09:1).

Ett nytt mål bör även beakta de brister som finns i nuvarande målformuleringar. I motiven till välfärdsmålet i den förra ungdomspolitiska propositionen beskrevs målet som en formell rätt till goda levnadsvillkor, men det skulle också innebära en verklig tillgång till sådana villkor. Begreppet välfärd är emellertid ett för abstrakt begrepp och tar enbart sin utgångspunkt i institutionernas roll. Individen bör lyftas fram i högre utsträckning, dock utan att sänka ambitionen när det gäller ungdomars tillgång till goda levnadsvillkor. En central del i regeringens insatser för ungdomar handlar om att skapa förutsättningar för ungdomar att utveckla sin identitet och sina liv utifrån sina egna intressen och önskemål, dvs. att främja ungdomars frihet och möjligheter för självförverkligande. Att skapa sådana förutsättningar bidrar också till att ungdomarna kan utvecklas till ansvarsfulla individer som lever upp till de skyldigheter som finns i samhället. Dessa centrala aspekter av ungdomstiden saknas i nuvarande målformuleringar. Det handlar också om att de insatser som genomförs för ungdomar ska utgå från individens behov.

Det föreslås att det nya övergripande målet för insatser inom ungdomspolitiken och för regeringens alla övriga insatser som berör ungdomar 13–25 år ska vara att ungdomar ska ha makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

Makt att forma sina liv

Maktbegreppet användes i ett av målen i 2004 års proposition för ungdomspolitiken men ersattes 2008 med begreppet inflytande. Skälen var att makt och ansvar hänger samman samtidigt som det formellt inte går att utkräva ansvar av en person som inte uppnått myndighetsålder. I det nya förslaget till mål som här presenteras används begreppet makt i relation till individens förutsättningar och möjligheter att forma sitt eget liv. Det är också en markering av vikten av att ungdomar har möjligheter att vara självständiga och göra självständiga val och kan ta ansvar för sina handlingar.

Makt att forma sitt liv omfattar makt såväl i nutid som att forma den egna framtiden. Det senare är särskilt viktigt att poängtera i en tid då etableringsåldern har förskjutits. Ungdomstiden handlar förutom om situationen här och nu också om utvecklingen från ungdom till vuxen som innefattar den utveckling från beroende till självständighet som behövs för ett liv som samhällsmedborgare.

I makt att forma sitt liv ingår, på motsvarande sätt som redan gäller för ungdomspolitiken, att samhället ska skapa grundläggande goda levnadsvillkor för individen, med utgångspunkt i ungdomars rätt att komma i åtnjutande av de mänskliga rättigheterna såsom de uttrycks i grundlagarna och i Sveriges konventionsåtaganden på området. Individen ska ha tillgång till utbildning, arbete, bostad, hälsa, trygghet, kultur och fritid, sitt språk, möjlighet till delaktighet och inflytande, samt ett liv fritt från diskriminering. Den välfärd som riktas till ungdomar ska också vara av god kvalitet och komma alla individer till del. Betydelsen av det senare har framkommit i olika rapporter från Ungdomsstyrelsen. Det har t.ex. blivit tydligt att situationen för unga hbt-personer och ungdomar med funktionsnedsättning är svår liksom för ungdomar som riskerar att bli och som blir gifta mot sin vilja. Det är påtagligt att insatser måste utgå från individuella behov för att alla ungdomar ska kunna ha makt att forma sina liv. Det är därför viktigt att samhället utformas så att alla ungdomar kan bli delaktiga och inkluderas utifrån deras olika förutsättningar, önskemål och behov. Det handlar både om att ändra attityder och utforma samhället så att det blir tillgängligt för alla.

Gruppen ungdomar är heterogen med olika identiteter, viljor och intressen och denna mångfald ska bejakas. I målet ingår således också att regeringens insatser för ungdomar bör syfta till att undanröja hinder och skapa förutsättningar för alla ungdomar att utvecklas i enlighet med sina egna individuella intressen och önskemål. Det är centralt att flickor och pojkar, unga kvinnor och unga män har samma möjligheter till utveckling.

Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU) för i sin rapport Makt, välfärd och självständighet (2012) fram att självständighet saknas i nuvarande målformuleringar för ungdomspolitiken och argumenterar för att lägga till ett tredje mål om självständighet till dagens två mål samt att man borde skapa ett självständighetsindex. LSU anser att de två nuvarande målen i sådana fall skulle kunna underordnas självständighetsmålet. Självständighetsaspekten är betydelsefull att få med. Det nya förslaget till mål som här presenterats innefattar även självständighet genom att uttryckligen ange att unga kvinnor och unga män ska ha makt att forma sina liv.

Inflytande över samhällsutvecklingen

Den andra delen av målet, dvs. inflytande över samhällsutvecklingen, innebär en uttalad målsättning om att ungdomar ska finnas med i samhällsbygget. Det betyder att ungdomar inte enbart ska ha inflytande i frågor som omedelbart berör dem utan de ska ha möjlighet att vara delaktiga i politiska beslutsprocesser och ha inflytande i frågor som har betydelse för samhället i stort, exempelvis miljö, kollektivtrafik och integration. För samhället handlar det såväl om att få bättre beslutsunderlag och fler förslag på lösningar som om att förankra beslut om morgondagen med dem som i framtiden ska leva med, bära upp och ta ansvar för dem. Med målet betonas därför också att ungdomars kunskaper, erfarenheter och värderingar måste tas tillvara och beaktas för att uppnå en hållbar samhällsutveckling. På grund av att gruppen ungdomar består av både omyndiga och myndiga personer förändras graden av ungdomars inflytande över tid, från omyndig till myndig. När det gäller de formella beslutsprocesserna är det mycket viktigt att ungdomar är representerade i de folkvalda församlingarna och därigenom blir delaktiga de politiska besluten.

LSU argumenterar för att maktbegreppet bör återinföras i nuvarande mål för ungdomspolitiken, dvs. att målet bör vara att ungdomar ska ha verklig tillgång till makt. LSU menar att det är en väsentlig uppgift för politiken att ge ungdomar ökad makt över sina liv just på grund av att ungdomar inte har samma formella makt som vuxna. Med makt betonas att ungdomars inflytande inte ska handla om inflytande i processer som inte spelar någon egentlig roll. Den nya målformuleringen där båda begreppen används markerar att ungdomar ska ha möjlighet att vara med på riktigt och ha reellt inflytande över samhällsutvecklingen.

Förhållandet till andra mål

Målen för det europeiska samarbetet på ungdomsområdet samspelar enligt regeringens bedömning väl med det nya målet. Här är utbildning och arbete prioriterade områden för att skapa förutsättningar för ungdomar att ha ett socialt och ekonomiskt tryggt liv. Det nya mål som regeringen förslår för det nationella arbetet inbegriper sådana insatser men är mer övergripande och omfattar fler områden.

När det gäller förhållandet till målet för barnrättspolitiken, som omfattar barn och ungdomar under 18 år, kan följande anges. I barnrättspolitiken fastställs att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling, trygghet, delaktighet och inflytande. Barnrättspolitiken är liksom ungdomspolitiken sektorsövergripande. Detta innebär att barnets rättigheter och intressen ska genomsyra all politik och alla verksamheter som berör barn. Institutionernas roll för att ungdomar ska få makt över sina liv finns också omnämnt ovan som en del i målet för regeringens insatser för ungdomar. En skillnad är dock att målet för insatser för ungdomar tydligt också tar hänsyn till den fortgående utvecklingen under ungdomstiden där individen utvecklar sina förmågor och sin strävan att frigöra sig, bli självständig och ta ansvar över sitt liv och sina handlingar.

När det gäller målet för jämställdhetspolitiken är detta att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2008/09:1). Det nya förslaget till mål för insatser för ungdomar sammanfaller väl med detta mål där båda målen uttrycker vikten av makt och inflytande över såväl sitt eget liv som över samhällsutvecklingen.

Allmänt finns det flera verksamhetsområden med mål om att skapa goda levnadsvillkor för ungdomar antingen som en uttalad målgrupp eller som en bland flera, t.ex. inom utbildning, hälsa och kultur. Genom det nya övergripande målet om att ungdomar ska ha makt att forma sina liv slås det fast vad dessa olika verksamheter gemensamt ska sträva efter.

Sammanfattningsvis bidrar det nya målet till att lyfta fram individens egen makt liksom vikten av att ungdomar finns med i utvecklingen av vårt gemensamma samhälle.

3.2 Insatserna bör ha ett ungdomsperspektiv

Bedömning: Regeringens alla insatser som berör ungdomar från och med 13 till och med 25 år bör ha ett ungdomsperspektiv med utgångspunkt i ungdomars rätt att komma i åtnjutande av de mänskliga rättigheterna såsom de uttrycks i grundlagarna och i Sveriges konventionsåtaganden på området. Ett ungdomsperspektiv innebär vidare att ungdomar ska
– betraktas som en mångfald av individer,
– stödjas att bli självständiga, och
– ha möjlighet att vara delaktiga och ha inflytande.

Statistiskt underlag som avser individer bör presenteras, kommenteras och analyseras efter kön och ålder, om det inte finns särskilda skäl mot detta. Dessutom bör så långt möjligt konsekvensanalyser för olika ålderskategorier och kön göras när förslag utformas.

Skälen för bedömningen

Ett ungdomsperspektiv

I propositionen Makt att bestämma – rätt till välfärd introducerade regeringen fyra perspektiv som bör prägla offentlig verksamhet för ungdomar. Dessa var resursperspektivet, rättighetsperspektivet, självständighetsperspektivet och mångfaldsperspektivet. I budgetpropositionen för 2008 (prop. 2007/08:1) angav regeringen att den hade för avsikt att fortsätta använda dessa perspektiv som utgångspunkt i planeringen och genomförandet av offentlig verksamhet. I regeringens strategi för ungdomspolitiken (skr. 2009/10:53) förtydligade och utvecklade regeringen perspektiven.

De fyra perspektiven har varit ett väl fungerande verktyg för att föra fram frågor om ungdomar. De har tydliggjort ungdomars rättigheter, ungdomars behov och deras olikheter. För att förenkla och förtydliga politiken bör dock de fyra perspektiven slås ihop till ett begrepp, dvs. de bör gemensamt ingå i vad som avses med ett ungdomsperspektiv. Det innebär att med ett ungdomsperspektiv avses att ungdomar utövar sina mänskliga rättigheter, att de betraktas som en mångfald av individer, att de ska stödjas att bli självständiga och att de ska vara delaktiga och ha inflytande. En skillnad i förhållande till tidigare är dock att begreppet resurs ersätts med delaktighet (se mer nedan).

Alla regeringens insatser som berör ungdomar från och med 13 till och med 25 år bör ha ett ungdomsperspektiv. Det betyder att i planeringen och genomförandet av regeringens insatser bör ett ungdomsperspektiv beaktas. I dag anges att de fyra perspektiven bör prägla offentlig verksamhet för ungdomar. Genom att tydligare ange att alla regeringens egna insatser som berör ungdomar bör ha ett ungdomsperspektiv förstärks arbetet för ungdomars levnadsvillkor. Inom ramen för ungdomspolitiken ska ett arbete fortsätta för att verka för att ungdomsperspektivet integreras i all offentlig verksamhet (se avsnitt 4.1).

Ungdomsperspektivet ska ses som ett verktyg för att främja en utveckling mot det föreslagna övergripande målet om att ungdomar ska ha makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Genom att ungdomsperspektivet ska integreras i verksamhetsområden som har ungdomar som målgrupp blir det tillsammans med det nya målet vägledande för insatser för ungdomar inom dessa verksamhetsområden.

I det följande utvecklas de olika delarna som ingår i vad som avses med att ha ett ungdomsperspektiv. Definitionerna överensstämmer i huvudsak med de som lämnades i den senaste ungdomspolitiska propositionen. Det finns dock vissa förändringar. Utöver barnkonventionen som utgångspunkt betonas i detta förslag till ny ungdomspolitik även de övriga konventioner som är bindande för Sverige. Jämställdhetsintegrering och icke-diskriminering tas särskilt upp som viktiga instrument. När det gäller det tidigare resursperspektivet ersätts det av begreppet delaktighet. Arbetet med att ta fram relevant beslutsunderlag förstärks också genom att det anges att åldersindelad statistik och konsekvensanalyser i fortsättningen bör finnas med.

Mänskliga rättigheter

Med mänskliga rättigheter avses här de rättigheter som Sverige genom ett flertal internationella överenskommelser, främst konventioner, har åtagit sig att garantera den enskilda människan i syfte att skydda henne från ingrepp i de grundläggande friheterna, från olika typer av övergrepp och för att tillgodose hennes grundläggande behov. De mänskliga rättigheterna ger uttryck för skyldigheter som det allmänna har gentemot den enskilde. Rättigheterna kan åtnjutas av individen ensam eller tillsammans med andra. Förutom i internationella överenskommelser uttrycks och avspeglas de mänskliga rättigheterna i den svenska lagstiftningen, bl.a. i regeringsformen, liksom i ett stort antal bestämmelser i lag och andra författningar.

Bland de konventioner om mänskliga rättigheter som är bindande för Sverige bör nämnas FN:s kärnkonventioner om mänskliga rättigheter. Sverige är bundet av sju sådana konventioner. Dessa är:

- Internationell konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (1965). För Sveriges del trädde konventionen i kraft 1972.
- Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (1966). För Sveriges del trädde konventionen i kraft 1976.
- Internationell konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (1966). För Sveriges del trädde konventionen i kraft 1976.
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (1979, nedan kallad FN:s konvention mot diskriminering av kvinnor). För Sveriges del trädde konventionen i kraft 1981.
- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (1984). För Sveriges del trädde konventionen i kraft 1987.
- Konventionen om barnets rättigheter (1989, nedan kallad barnkonventionen). För Sveriges del trädde konventionen i kraft 1990.
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2006). För Sveriges del trädde konventionen i kraft 2009.

För svensk del är vidare Europarådets konventioner om mänskliga rättigheter centrala. Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (1950, nedan kallad Europakonventionen) ratificerades av Sverige 1952 och trädde i kraft 1953. Konventionen inkorporerades 1995 i svensk rätt, dvs. blev svensk lag i sin helhet, vilket gör den unik i ett svenskt sammanhang när det gäller konventioner om mänskliga rättigheter.

Därutöver finns Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter respektive stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, som särskilt syftar till att skydda de nationella minoriteternas och de nationella minoritetsspråkens fortlevnad, och som ratificerades 2000.

Utgångspunkten när det gäller arbetet med att respektera, skydda och främja de mänskliga rättigheterna på nationell nivå är de åtaganden som Sverige gjort som stat genom att ansluta sig till internationella överenskommelser om mänskliga rättigheter.

Ungdomar omfattas, liksom övriga delar av befolkningen, av de mänskliga rättigheterna såsom dessa uttrycks i svensk grundlag och Sveriges konventionsåtaganden på området. Rättigheterna omfattar bl.a. frågor om utbildning, arbete, hälsa, social trygghet, kultur, inflytande och organisering. Genom barnkonventionen har ungdomar upp till 18 år dessutom ett mer utvecklat skydd.

Genom att utgå från de mänskliga rättigheterna inom ungdomspolitiken kan brister och problem identifieras. Med denna utgångspunkt tydliggörs även varje enskild individs rätt att utöva rättigheterna utan diskriminering.

Mångfald och jämställdhet

Ungdomar är olika och ska inte betraktas som en homogen grupp utan som en mångfald av individer. Ungdomar är olika utifrån kön, könsidentitet eller könsuttryck, ålder, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, uppväxt, bosättningsort, intressen m.m. De insatser samhället riktar till ungdomar ska beakta denna mångfald. I syfte att säkerställa att insatser når alla ungdomar är icke-diskrimineringsprincipen ett centralt verktyg.

Icke-diskrimineringsprincipen utgår från att inga människor ska diskrimineras på grund av kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Det är lagstadgat genom diskrimineringslagen (2008:567) att det är förbjudet att diskriminera enligt dessa grunder.

För att bidra till att unga kvinnor och män får makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen bör jämställdhetsintegrering användas. Jämställdhetsintegrering är en metod som innebär att all verksamhet ska bedrivas med utgångspunkt i kunskap om flickors och kvinnors respektive pojkars och mäns villkor och behov (se mer nedan).

Självständighet

Ungdomstiden kännetecknas av en successiv utveckling mot ökad självständighet och oberoende. Denna utveckling ska stödjas och faktorer som begränsar ungdomars handlingsutrymme ska motverkas så att de kan utvecklas till självständiga och ansvarsfulla individer. Med oberoende menas inte bara en frigörelse från föräldrar utan även frånvaro av andra faktorer som skapar beroende eller minskar individens handlingsutrymme. Detta kan gälla stereotypa könsroller, missbruk, tvång, förtryck, diskriminering, påtryckningar av olika slag och brist på ekonomiska resurser eller kunskap.

Delaktighet och inflytande

Det tidigare resursperspektivet bör utgå. Genom att betona delaktighet snarare än att ungdomar är en resurs tydliggörs att ungdomar har rätt till delaktighet och inflytande. Delaktighet utgår från individens rättigheter och perspektiv snarare än från samhällets behov.

Ungdomar ska vara delaktiga i och så långt möjligt ha inflytande över utformning och genomförande av insatser som omedelbart berör dem som målgrupp. Delaktighet och inflytande gäller här framför allt ungdomarna i deras egenskap av brukare av samhällets insatser. Härigenom kan ungdomars förutsättningar och behov bättre synliggöras. Det bidrar i sin tur till bättre beslutsunderlag och genomförande. Delaktighet handlar dock inte enbart om att ta tillvara synpunkter, idéer eller förslag utan det kan också handla om att ta tillvara ungdomars egen initiativkraft och eget arbete i det civila samhället och ibland också som utförare av offentligt finansierade tjänster.

Statistik och konsekvensanalyser

Det finns ett behov av att utveckla beslutsunderlag ytterligare för att kunna utforma relevanta insatser för ungdomar. En viktig del i detta är att lyfta fram unga kvinnors och unga mäns levnadsvillkor. Med utgångspunkt i arbetet med jämställdhetsintegrering bör därför statistiskt underlag som avser individer presenteras, kommenteras och analyseras efter kön som övergripande indelningsgrund och ålder, om det inte finns särskilda skäl mot detta. Dessutom bör så långt möjligt konsekvensanalyser för olika ålderskategorier och kön göras när förslag utformas. Att redovisa kön är en enkel metod för att identifiera skillnader mellan kvinnor och män, både när det gäller levnadsvillkor och olika insatser som görs inom offentlig och frivillig verksamhet. Det är centralt att statistiken redovisas för både kvinnor och män. Att tydliggöra ålder i statistiska underlag är ytterligare ett sätt att identifiera skillnader mellan ungdomar och äldre och mellan ungdomar i olika åldrar.

Vilken indelning i ålderskategorier som bör användas kan variera från fall till fall. Ibland är det relevant att dela in statistiken utifrån de ungdomar som går i grundskolan (13–16), gymnasieskolan (16–19) och de som slutat gymnasieskolan (19–25), ibland kan det t.ex. vara mer relevant att utgå från ungdomar över respektive under 18 år.

Genom att synliggöra ålder och kön i t.ex. statistiken framkommer hur stor andel av målgruppen som är ungdomar i åldern 13 till 25 år och hur många av dem som är kvinnor och män, flickor och pojkar, vilket gör att insatser kan anpassas bättre. Genom ålders- och könsindelning framgår t.ex. av kriminalstatistiken att andelen ungdomar i åldern 15–24 år av samtliga misstänkta för misshandelsbrott var 42 procent 2011 och att de allra flesta, 86 procent, var unga män (Ungdomsstyrelsen, 2013:1). Av Socialstyrelsens Folkhälsorapport 2009 framgår att självmordsförsök är mycket vanligare bland ungdomar än bland medelålders och äldre och att sjukhusvård på grund av självmordsförsök bland unga kvinnor är tre gånger så vanligt som bland unga män.

3.3 Uppföljning av målet

Bedömning: Utvecklingen gentemot det övergripande målet för regeringens insatser för ungdomar bör följas upp inom ramen för ungdomspolitiken. Uppföljningen bör kompletteras med annan relevant kunskap som tas fram inom andra verksamhetsområden.

Skälen för bedömningen

Det finns behov av att på en övergripande nivå kontinuerligt följa utvecklingen i förhållande till målet att ungdomar ska ha makt över sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen för att få en indikation om ungdomars levnadsvillkor. I de för ungdomars levnadsvillkor relevanta verksamhetsområdena utbildning, arbete, hälsa, demokrati m.m. är ungdomar antingen en uttalad målgrupp eller ingår som en bland flera. Inom dessa verksamhetsområden finns system för uppföljning för att följa utvecklingen i förhållande till sina mål. Utvärderingar av insatser genomförs också återkommande och annan kunskap produceras regelbundet.

Det finns inom ungdomspolitiken och Ungdomsstyrelsen ett uppdrag att med stöd av indikatorer skapa en helhetsbild av utvecklingen vad gäller ungdomars levnadsvillkor samt att ta fram fördjupad kunskap om dessa. Detta uppföljningssystem kommer i vissa delar att utvecklas (se vidare avsnitt 4.5). Ansvaret för att följa upp målet bör ligga inom ramen för ungdomspolitiken eftersom ungdomspolitiken är sektorsövergripande (se vidare avsnitt 4.1). Det uppföljningssystem som finns inom ungdomspolitiken bör användas för att följa och ge en indikation om utvecklingen gentemot det övergripande målet. Den kunskap

som tas fram inom ungdomspolitiken bör emellertid kompletteras med annan relevant kunskap som tas fram inom de andra verksamhetsområdena.

Inom ramen för ungdomspolitiken bör regeringen lämna en samlad redovisning av utveckling i förhållandet till målet till riksdagen med några års mellanrum (se avsnitt 4.3). Redovisningen av den årliga utvecklingen inom olika verksamhetsområden bör emellertid främst ske i respektive verksamhetsområdes utgiftsområde i budgetpropositionen.

4 Ungdomspolitikens omfattning och genomförande

Det finns behov av att tydliggöra ungdomspolitikens roll och ansvarsområden liksom gränser i förhållande till andra verksamhetsområden och samhällsnivåer, och framför allt i förhållande till den kommunala nivån. Behovet av förtydliganden gentemot den kommunala nivån har bl.a. framförts av Statskontoret, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU). I det följande lämnas förslag och bedömningar om vad ungdomspolitiken ska omfatta och hur politiken ska genomföras. Det redogörs också för vilka förändringar som behöver göras i förhållande till dagens ungdomspolitik, som lades fast i propositionen Makt att bestämma – rätt till välfärd (prop. 2004/05:2).

4.1 Främja makt och inflytande på många områden

Förslag: Ungdomspolitiken ska vara sektorsövergripande och behandla frågor om ungdomars levnadsvillkor inom områden som utbildning, arbete, försörjning, bostad, hälsa, inflytande, kultur och fritid. Insatser inom ungdomspolitiken ska bidra till att unga kvinnor och unga män har makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

Arbetet inom ungdomspolitiken ska särskilt syfta till att offentlig verksamhet som berör ungdomar
- har ett ungdomsperspektiv,
- bedrivs med utgångpunkt från kunskap om ungdomars villkor och behov,
- har tillgång till kunskap om olika insatser och metoder som kan förbättra ungdomars levnadsvillkor, och
- samordnas mellan olika sektorer när det är relevant.

Skälen för förslagen

En sektorsövergripande politik

Det är angeläget med sektorsövergripande insatser som uppmärksammar ungdomars och ungdomstidens förutsättningar och villkor. Sådana insatser kan bidra till att man t.ex. inom utbildnings- eller arbetsmarknadspolitiken i högre utsträckning beaktar ungdomars hela livssituation och hur de olika delarna skola, arbete, hälsa osv. hänger ihop och påverkar varandra såväl i nutid som i ett framtida perspektiv för ungdomars möjligheter till frigörelse och etablering.

Ungdomar utgör även en betydande andel av Sveriges befolkning och bör ha en röst i politiken. De unga kvinnor och unga män som är omyndiga har begränsade formella möjligheter till inflytande och har ofta någon annan som har åsikter i deras ställe. De unga kvinnor och unga män som är myndiga har fullt ut formella rättigheter till inflytande men kan ändå ha svårigheter att komma till tals bl.a. för att deras etablering på t.ex. arbetsmarknaden och bostadsmarknaden, som skiljer sig något mellan könen, är sen. Det måste därför finnas en plattform för att uppmärksamma, bevaka och säkerställa unga kvinnors och mäns specifika förutsättningar, behov och intresse och som innebär att ungdomar själva kan göra sin röst hörd i frågor som är relevanta för dem. En sådan ungdomspolitisk plattform kan även bidra till att beslut och underlag blir bättre. Ungdomar är fortsatt underrepresenterade i de beslutande församlingarna. Det utgör ett ytterligare skäl för en särskild ungdomspolitik som tar upp alla för ungdomar relevanta frågor som påverkar deras levnadsvillkor till diskussion.

Det ungdomspolitiska samarbetet inom EU har efter det att ramverket för det europeiska samarbetet på ungdomsområdet (2000–2018) antogs 2009 stärkts betydligt. Ramverket betonar vikten av en kombinerad strategi som omfattar både specifika ungdomspolitiska initiativ och integrering av ett ungdomsperspektiv samt ökad samordning på nationell nivå och EU-nivå i relevanta verksamhetsområden. Flera politiska initiativ som har betydelse för ungdomar har införts med syfte att främja målen i Europa 2020-strategin. Framför allt handlar det om satsningar inom utbildning, sysselsättning och deltagande.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan föreslås att ungdomspolitiken fortsatt ska vara sektorsövergripande och behandla frågor om ungdomars levnadsvillkor inom områden som utbildning, arbete, försörjning, bostad, hälsa, inflytande, kultur och fritid. Att binda detta med riksdagen innebär att det bedöms att det finns ett behov av fortsatt sektorsövergripande arbete under lång tid framöver och att det är betydelsefullt att det finns en bred politisk enighet kring detta. Insatser inom ungdomspolitiken ska bidra till det nya övergripande målet om att ungdomar ska ha makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

Alla nivåer i samhället

Det gemensamma målet för alla regeringens insatser som berör ungdomar och bedömningen att ansvar bör läggas på andra relevanta verksamhetsområden att se till att insatserna har ett ungdomsperspektiv, att det finns relevant beslutsunderlag och att konsekvensanalyser genomförs (se avsnitt 3) syftar till att förstärka det sektorsövergripande arbetet inom ungdomspolitiken. Ungdomspolitiken ska dock inte enbart begränsas till regeringens insatser utan omfatta all offentlig verksamhet som berör ungdomar, eftersom ungdomars levnadsvillkor avgörs på flera nivåer i samhället. Ungdomspolitiken berör således kommunal, nationell och EU-nivå. Ungdomspolitiskt arbete bör också bedrivas på internationell nivå i t.ex. FN.

De nationella ungdomspolitiska målen utgör grunden för Sveriges agerande i det internationella samarbetet. Sverige vill främja samverkan mellan internationella organisationer och erfarenhetsutbyte mellan länder för att ungdomars kunskaper, erfarenheter och egna internationella samarbeten ska stärkas. För att nå dit behöver ungdomspolitik bedrivas inom EU men även inom andra internationella organisationer såsom Europarådet och FN. Ett aktivt internationellt ungdomspolitiskt arbete bidrar till bredare perspektiv och förstärker den nationella ungdomspolitiken.

Kommuner och landsting är betydelsefulla eftersom en stor del av ansvaret för att genomföra insatser som påverkar ungdomars levnadsvillkor ligger här. I det fortsatta ungdomspolitiska arbetet bör kunskapsspridning av verksamma insatser och metoder prioriteras i syfte att stödja kommuner och landsting i deras arbete med ungdomar.

Inriktning av det fortsatta arbetet

Ungdomspolitiken ska särskilt syfta till att offentlig verksamhet som berör ungdomar har ett ungdomsperspektiv, bedrivs med utgångpunkt från kunskap om ungdomars villkor och behov, har tillgång till kunskap om olika insatser och metoder som kan förbättra ungdomars levnadsvillkor, och att samordning sker mellan olika sektorer när så är relevant.

Vad som avses med ett ungdomsperspektiv har utvecklats i avsnitt 3. Metoden har sedan tidigare inom ungdomspolitiken använts för att uppmärksamma ungdomars rättigheter, olikheter och behov. En annan sedan tidigare central del i ungdomspolitiken är att på olika sätt bidra med kunskap om ungdomars levnadsvillkor. Ofta talas det om en kunskapsbaserad ungdomspolitik. Med det avses framför allt att det vid beslut om insatser ska finnas bra underlag och analyser om unga kvinnors och unga mäns levnadsvillkor, behov och vad de efterfrågar. Sådan kunskap utvecklas bl.a. inom ramen för uppföljning och analys av ungdomars levnadsvillkor, attityder och värderingar och genom forskning (se avsnitt 4.5).

Det ska därutöver inom ramen för ungdomspolitiken i fortsättningen tas fram bättre kunskap om insatser och metoder som främjar ungdomars levnadsvillkor. Det kan bidra till högre kvalitet och bättre resultat vad gäller ungdomars levnadsvillkor.

Arbetet bör även inriktas på att förbättra samverkan och samordning av insatser utifrån en helhetsbild av ungdomars levnadsvillkor. Trots omfattande satsningar inom olika samhällssektorer är det ett återkommande problem att insatser för ungdomar inte samplaneras i tillräcklig utsträckning. Det finns därför behov av att utveckla former och strukturer för samverkan på flera nivåer i samhället och mellan flera olika aktörer, också t.ex. med det civila samhällets organisationer. Genom en förstärkt och strategisk samverkan kan även möjligheterna att verka för ett ungdomsperspektiv förbättras. Inom ramen för samverkan är det också angeläget att den kunskap som tas fram inom ramen för ungdomspolitiken, bl.a. genom uppföljningen av målet (se avsnitt 4.5), tas tillvara i berörda myndigheter i deras ordinarie verksamhet så att verksamheten utvecklas och mer träffsäkra och effektiva insatser kan utformas.

Sammanfattningsvis bör insatserna på ungdomspolitikens område i huvudsak bestå. Resultaten bör dock kunna bli bättre genom att innebörden av och prioriteringarna inom den sektorsövergripande ungdomspolitiken utvecklas och förtydligas.

4.2 Inflytande, delaktighet, organisering, fritidsverksamhet samt sexuella och reproduktiva rättigheter

Bedömning: Utöver det sektorsövergripande arbetet bör ungdomspolitiken omfatta vissa frågor inriktade specifikt mot gruppen ungdomar. Dit hör frågor om unga kvinnors och unga mäns inflytande och delaktighet, organisering och fritidsverksamhet samt sexuella och reproduktiva rättigheter.

Skälen för bedömningen

Ansvar för vissa sakområden

Ungdomspolitiken är sektorsövergripande (se avsnitt 4.1) och inom ramen för detta uppdrag har utmaningar för ungdomar identifierats inom ett antal prioriterade områden. Det finns därutöver vissa frågor som alltid särskilt bör uppmärksammas inom ungdomspolitiken och som är inriktade mot ungdomar själva. Att ha detta dubbla angreppssätt är nödvändigt för att effektivt bidra till målet.

Det handlar om att främja ungdomars delaktighet och inflytande liksom ungdomars organisering och fritidsverksamhet. Det är sakområden som är betydelsefulla för alla ungdomar och som på olika sätt kan bidra till att stärka ungdomars makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

Delaktighet och inflytande ingår som viktiga delar i det nya målet. Att ungdomar har inflytande över sina liv och i samhället är av stor betydelse för ungdomars utveckling och framtida etablering. Ungdomars deltagande i de formella beslutsprocesserna är också avgörande för en livskraftig demokrati.

Ungdomars organisering har betydelse för ungdomars makt på flera sätt. I regeringens proposition om det civila samhället (prop. 2009/10:55) beskrivs några av rollerna som det civila samhällets organisationer kan spela. I det här sammanhanget spelar organisationerna en viktig roll som röstbärare och opinionsbildare. I denna roll fungerar de också som en "demokratiskola" för medlemmarna. Det betyder att de ger ett sammanhang där ungdomar kan få kunskap och erfarenhet både om hur demokratiskt fattade beslut arbetas fram inom en organisation och hur organisationer kan påverka beslutsfattande och samhället i stort. Denna roll är betydelsefull också för deltagande i de formella beslutsprocesserna och kan bidra till att fler ungdomar deltar i dessa. En annan viktig roll organisationerna spelar är att de bidrar till att utveckla medlemmarnas egna intressen och ger ungdomar utrymme för en aktiv och värdefull fritid. Fritidssysselsättningar har stor betydelse för ungdomars sociala utveckling, psykiska hälsa och informella lärande.

En annan viktig fråga är ungdomars tillgång till sina sexuella och reproduktiva rättigheter. Rätten att bestämma över sin egen sexualitet och reproduktion är grundläggande för alla människor. Sexuell och reproduktiv hälsa och därtill hörande rättigheter (så kallade SRHR-frågor) omfattar varje människas lika möjligheter, rättigheter och förutsättningar att ha ett säkert och tillfredställande sexualliv, samt att utan tvång, våld eller diskriminering kunna bestämma över sin egen kropp. Under ungdomstiden är dessa frågor särskilt aktuella och de bör därför särskilt uppmärksammas inom ungdomspolitiken.

4.3 Förbättrad samordning av ungdomspolitiken

Bedömning: Samordningen av ungdomspolitiken bör förstärkas.

Det Ungdomspolitiska rådet bör vara forum för regeringens samlade dialog med representanter för ungdomar.

En samlad redovisning av utvecklingen i förhållande till målet om att ungdomar ska ha makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen bör lämnas till riksdagen med några års mellanrum.

Skälen för bedömningen

Förbättrad samordning

För att förbättra genomförandet av ungdomspolitiken bör samordningen inom Regeringskansliet förstärkas. Till exempel bör arbetet med att verka för att det ungdomspolitiska perspektivet integreras stärkas. Ett första steg har varit att tydligt ange att alla regeringens insatser som berör ungdomar bör ha ett ungdomsperspektiv (se avsnitt 3.2). Vidare bör samverkan och samordning av uppföljningen av ungdomars levnadsvillkor utvecklas (se 3.3 och 4.5). Samverkan och samordning kring regeringens insatser riktade till ungdomar inom ramen för det kommande handlingsprogrammet 2014-2017 bör också kunna utvecklas.

I samordningen av ungdomspolitiken ingår regeringens samlade dialog med ungdomar och redovisningen av utvecklingen i förhållande till målet. Dessa delar utvecklas i det följande.

Ungdomspolitiska rådet

En viktig del av ungdomspolitiken är regeringens dialog med ungdomar. Statsrådet med ansvar för ungdomsfrågor har i dag ett s.k. Ungdomspolitiskt råd som instiftades 2008 (U2011/2833/UC). Genom rådet får regeringen bidrag till sin omvärldsanalys på det ungdomspolitiska området och nya förslag inom ungdomspolitiken kan förankras hos representanter för politikens målgrupp. Rådet fungerar som ett forum för diskussion och samråd om aktuella frågor inom ungdomspolitiken, såväl nationella som internationella. Nya former för ungdomars inflytande och delaktighet i beslutsprocesser har getts ett särskilt fokus. Rådet består av representanter för ungdomsorganisationer, liksom nätverk och verksamheter som på olika sätt arbetar med ungdomar. Även representanter för myndigheter och forskarsamhället deltar i rådet. Sedan 2008 har rådet träffats i olika konstellationer några gånger per år för att diskutera aktuella ungdomspolitiska frågor. LSU har framfört att rådet borde ges en större strategisk roll, som ett av få regelbundna forum där ungdomspolitiken diskuteras och en av kontaktytorna mellan intressenter och regeringen. Rådet bör i fortsättningen vara forum för regeringens samlade dialog med representanter för ungdomar. Rådet bör fylla funktionen att skapa bättre förutsättningar för ungdomspolitikens genomslag på alla berörda områden. I rådet kan t.ex. olika satsningar som planeras av regeringen och som berör ungdomar tas upp för att förbättra och förankra förslagen.

Redovisning till riksdagen

Regeringen har ett övergripande ansvar för att ungdomspolitiken genomförs och följs upp. I budgetpropositionen redovisas för närvarande utvecklingen i förhållande till de ungdomspolitiska målen i enlighet med vad som angavs i den tidigare ungdomspolitiska propositionen. I budgetpropositionen bör i fortsättningen ett större fokus läggas på att redovisa insatser och resultat inom verksamhetsområdet ungdomspolitik, utgiftsområde 17, för att bättre följa upp insatsernas effektivitet. Det betyder att sektorsövergripande insatser, t.ex. insatser för att verka för ett ungdomsperspektiv och att samordning sker, ska redovisas liksom insatser inom områden där ungdomspolitiken har ett särskilt sakansvar, dvs. det ansvar som anges i avsnitt 4.1 och 4.2.

När det gäller utvecklingen i förhållande till det nya målet bör en helhetsbild och en indikation på utvecklingen redovisas inom ungdomspolitiken. En sådan redovisning av utvecklingen som omfattar alla relevanta områden bör framöver lämnas till riksdagen med några års mellanrum (se vidare avsnitt 3.3) då förändringar ofta sker successivt och inte alltid skiljer sig så mycket från år till år.

4.4 Ungdomsstyrelsens ansvar och uppdrag

Ungdomsstyrelsen är förvaltningsmyndighet för ungdomspolitiken. I det följande utvecklas myndighetens ansvar och uppdrag.

4.4.1 Sektorsövergripande arbete

Bedömning: Ungdomsstyrelsen bör bidra till att ungdomspolitiken genomförs genom att
- verka för att ungdomsperspektivet integreras i relevanta verksamheter på statlig nivå,
- ta fram sektorsövergripande kunskap om ungdomars levnadsvillkor, attityder och värderingar och sprida kunskapen till kommuner landsting och myndigheter,
- följa upp ungdomars levnadsvillkor och möjliggöra jämförelser på såväl kommunal och nationell nivå som EU-nivå,
- utveckla kunskap om insatser och metoder som kan förbättra ungdomars levnadsvillkor och tillgängliggöra denna för kommuner, landsting och myndigheter, och
- bidra till bättre samverkan och samordning av statliga insatser som riktas till ungdomar.

Ungdomsstyrelsen bör i sina insatser inkludera ett aktivt arbete med jämställdhetsintegrering och icke-diskriminering.

Ungdomsstyrelsen bör utveckla ett strategiskt samarbete med kommuner och landsting med syfte att nå hela landet när det gäller det ungdomspolitiska arbetet. Sveriges Kommuner och Landsting bör inbjudas att delta i detta utvecklingsarbete.

De metoder som används för att genomföra ungdomspolitiken bör återkommande utvärderas och analyseras för att man ska uppnå ett så effektivt, långsiktigt och strategiskt arbete som möjligt.

Skälen för bedömningen

Uppdrag

Målen för förvaltningspolitiken är en innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-arbete (prop. 2009/10:175). Styrningen bör vara tydlig, inriktad mot verksamheternas resultat, verksamhetsanpassad och ha ett medborgarperspektiv.

Ungdomsstyrelsens uppdrag när det gäller ungdomspolitiken regleras i förordningen (2007:1140) med instruktion för Ungdomsstyrelsen. Det sker ett kontinuerligt utvecklingsarbete när det gäller den statliga styrningen av myndigheten i linje med målen för förvaltningspolitiken. Det finns emellertid behov av att regeringen bl.a. tydliggör Ungdomsstyrelsens roll och åtaganden gentemot kommunerna. Ramarna för myndighetens prioriteringar av sina insatser gentemot kommuner bör därför anges. Att ett förtydligande i detta hänseende behövs har bl.a. framkommit i Statskontorets myndighetsanalys av Ungdomsstyrelsen (2010:10). SKL tar i sin rapport Ungdomspolitiska utmaningar och Ungdomsstyrelsens roll även upp att Ungdomsstyrelsens uppdrag har vidgats genom att myndigheten sedan 2012 fått ansvar för politiken för det civila samhället och att det finns en risk att myndighetens uppdrag och roll inom ungdomspolitiken blir otydlig. SKL anser att det är väsentligt att myndighetens nya uppdrag inte minskar ambitionerna på det ungdomspolitiska området.

Genom att ungdomspolitikens innehåll och prioriteringar förtydligas får enligt regeringens bedömning myndigheten bättre förutsättningar för att genomföra ungdomspolitiken. Som ett led i att förbättra förutsättningarna för att uppnå goda resultat i verksamheten bör Ungdomsstyrelsens instruktion också ses över.

Ungdomsstyrelsen ska bidra till det övergripande målet att ungdomar ska ha makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen genom att använda vissa metoder samt förfoga över vissa sakområden (se vidare avsnitt 4.4.2). I det följande utvecklas de olika metoderna närmare.

Ungdomsperspektivet

Enligt instruktionen för Ungdomsstyrelsen har myndigheten ett ansvar för att verka för att ett ungdomsperspektiv utvecklas i statliga myndigheters verksamheter. Arbetet bör fortsätta och utvecklas. Vad som avses med ett ungdomsperspektiv har beskrivits i avsnitt 3. Ungdomsstyrelsens arbete med att integrera ett ungdomsperspektiv bör vara långsiktigt och strategiskt. Myndigheten bör bl.a. utveckla formerna för sitt samarbete med andra relevanta myndigheter.

Kunskap om och jämförelser av ungdomars levnadsvillkor

Ungdomsstyrelsen ska enligt instruktionen för myndigheten ansvara för att det finns samlad kunskap om ungdomars levnadsvillkor och sprida denna kunskap på nationell och lokal nivå. Ungdomsstyrelsen bör även fortsättningsvis samla in och sprida kunskap om ungdomars levnadsvillkor och om deras attityder och värderingar samt bidra till att identifiera kunskapsluckor och problem vad gäller ungdomars levnadsvillkor.

Den nuvarande uppföljningen av ungdomars levnadsvillkor ger visst underlag för utveckling och planering av ungdomspolitiken på nationell nivå. Systemet bör dock utvecklas för att skapa förutsättningar för att ungdomars levnadsvillkor i ökad utsträckning ska kunna följas upp på ett öppet och jämförbart sätt på såväl kommunal och nationell nivå som EU-nivå (se vidare avsnitt 4.5).

När det gäller de kunskapsöversikter eller uppföljningsrapporter som tas fram av Ungdomsstyrelsen har SKL gjort bedömningen att dessa rapporter skulle kunna bli mer användbara för kommuner och landsting om rapporterna i högre grad t.ex. beskriver metoder och konkreta erfarenheter, och om kunskapen kan spegla lokala förhållanden. Även de slutsatser som dras i sådana rapporter bör koppla till kommuner och landsting. Enligt SKL behöver kommunerna relevant kunskapsunderlag som kan relateras till de kommunala ungdomspolitiska målen. Eftersom regeringen ser ett behov av att utveckla stödet till kommuner och landsting bör även detta fortsättningsvis vara ett utvecklingsområde för Ungdomsstyrelsen (se vidare avsnitt 4.5). Kunskapen bör också nå hela landet.

Kunskap om metoder och insatser

Det sägs inte uttryckligen något i instruktionen för Ungdomsstyrelsen om att myndigheten ska samla och sprida kunskap om olika insatser och metoder. Flera uppdrag har dock handlat om att ta fram goda exempel på insatser och metoder. Ungdomsstyrelsen har t.ex. ett pågående uppdrag att under 2013 och 2014 göra en kartläggning och lyfta fram goda exempel på arbetssätt och metoder samt faktorer som är av central betydelse för att olika typer av insatser ska ha framgång när det gäller att förebygga sexuella övergrepp och kränkningar mot barn och unga och att vidta åtgärder när sådana övergrepp har skett (U2013/106/UC). Ungdomsstyrelsen har även inom ramen för Temagruppen Unga i arbetslivet, en av fem temagrupper inom

Europeiska socialfonden under 2007–2013, granskat insatser för ungdomar mellan 16 och 25 år som varken arbetar eller studerar.

Kunskapen om insatser och metoder som främjar ungdomars levnadsvillkor bör förbättras. Det handlar om kunskap som dokumenterats eller erfarenheter som gjorts i olika verksamheter (beprövad erfarenhet). Ungdomsstyrelsen kan framför allt ta fram kunskap om insatser och metoder inom de sakområden som myndigheten själv har ansvar för, exempelvis ungdomars fritid, delaktighet och inflytande, och organisering (se avsnitt 4.4.2). Myndigheten bör emellertid också kunna sammanställa kunskap om väldokumenterade eller evidensbaserade insatser och metoder inom andra områden. Den bör även t.ex. kunna ge stöd till projekt där sådan kunskap kan öka. Ungdomsstyrelsen bör därutöver kunna bidra med kunskap om nya och innovativa insatser och metoder som inte är lika väldokumenterade. Syftet bör då vara att inspirera och utveckla nya sätt att arbeta på för att förbättra ungdomars levnadsvillkor.

Den kunskap som finns om metoder och insatser som kan förbättra ungdomars levnadsvillkor bör av Ungdomsstyrelsen göras mer tillgänglig än i dag och spridas bättre. Målgruppen bör framför allt vara kommuner, landsting och organisationer i det civila samhället som kommer i direkt kontakt med ungdomar och som behöver sådan praktisk kunskap. Också föräldrar och nära anhöriga, som har stor betydelse för ungdomars levnadsvillkor, bör i vissa fall nås av denna information, vilket är nytt i förhållande till i dag då föräldrar tidigare inte varit en uttalad målgrupp för ungdomspolitiken.

Samverkan

I instruktionen för myndigheten anges dels att Ungdomsstyrelsen ska arbeta med att integrera ett ungdomsperspektiv, dels att myndigheten ska göra samordnade uppföljningar av statliga insatser för ungdomar. Uppgifterna berör indirekt ett återkommande problem som handlar om hur insatser organiseras och genomförs. Ungdomsstyrelsen skulle kunna spela en viktig roll genom att tydliggöra behoven av helhetsgrepp och samordning av olika insatser. Ungdomsstyrelsen bör även kunna bidra till att samverkan och samordning kommer till stånd, vilket också sker redan i dag genom vissa av myndighetens insatser. Det handlar om att identifiera för verksamheten strategiska samarbetspartners, att t.ex. gemensamt diskutera problem och behov, och att ibland genomföra gemensamma insatser eller uppföljningar samt utvärderingar. När det gäller uppdraget att göra samordnade uppföljningar av statliga insatser för ungdomar är det ett alltför omfattande uppdrag som det nu är formulerat. Det finns även svårigheter med att genomföra uppföljningar inom andra sektorer som Ungdomsstyrelsen saknar expertkunskap om. Inom områden där myndigheten har sådan kunskap bör dock, som nämnts ovan, uppföljningar av insatser kunna göras.

Jämställdhetsintegrering och icke-diskriminering

Ett ungdomsperspektiv innebär bl.a. att ungdomar ska få utöva sina mänskliga rättigheter och att ungdomar ska betraktas som en mångfald av individer (se avsnitt 3.2). De mänskliga rättigheterna är universella och gäller för alla och envar. Rättigheterna är som tidigare nämnts en viktig del i och utgångspunkt för det ungdomspolitiska arbetet och därmed också för Ungdomsstyrelsen. Ungdomsstyrelsen bör i sina insatser även inkludera ett aktivt arbete med jämställdhetsintegrering och icke-diskriminering.

Att tidigt upptäcka skillnader i problem och behov mellan flickor och pojkar, unga kvinnor och unga män, och att genom insatser aktivt verka för jämställdhetspolitikens mål (prop. 2008/09:1) om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv är och bör fortsatt vara en viktig del av ungdomspolitiken. Jämställdhetsintegrering är en metod som i detta sammanhang syftar till att all verksamhet bedrivs med utgångspunkt från kunskap om flickors och pojkars, kvinnors och mäns villkor och behov.

Många insatser som berör ungdomars levnadsvillkor har finansierats genom jämställdhetspolitikens anslag under åren 2007–2014, t.ex. insatser i syfte att förebygga sexuell exploatering av ungdomar via internet och andra interaktiva medier, insatser för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja, utbildningsinsatser som syftar till att skapa öppna och fördomsfria miljöer för unga hbt-personer, framtagande av kunskapsstöd om pojkar och unga män, jämställdhet, maskulinitet och våld samt kartläggning av föreningslivets arbete mot sexuella övergrepp. Detta arbete bör fortsätta och fördjupas. Ungdomsstyrelsen ska också under 2013 ta fram en plan för hur myndigheten ska bedriva ett utvecklingsarbete för att verksamheten ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen (U2012/7090/UC).

Också icke-diskriminering och att förebygga och förhindra kränkande behandling är ett område som redan i dag är angeläget inom ungdomspolitiken. En del av de insatser som nämnts ovan inkluderar kunskapsutveckling när det gäller diskriminering eller insatser för att förebygga diskriminering, t.ex. uppdraget som avser unga hbt-personer. Ungdomsstyrelsen ska här genomföra utbildningsinsatser för personal som arbetar inom fritidsverksamheter för ungdomar i syfte att öka dessa personalgruppers kompetens att skapa öppna och fördomsfria miljöer för unga hbt-personer (regleringsbrevet för 2013).

Att förebygga och motverka diskriminering i skolan, på fritiden, i hälso- och sjukvården, i arbetslivet och samhällslivet i övrigt är viktigt för ungdomars konkreta livssituation men är också betydelsefullt för hur de formas inför vuxenlivet. Positiva och negativa upplevelser i unga år har stor betydelse för attityder och synen på sig själv och andra.

Samarbete med kommuner och landsting

Enligt instruktionen för myndigheten ska Ungdomsstyrelsen verka för att kommunerna utvecklar en kunskapsbaserad ungdomspolitik och stödja denna utveckling. Som tidigare framhållits bör detta uppdrag klargöras. Utöver Statskontoret har även SKL och LSU påpekat att Ungdomsstyrelsens åtaganden gentemot kommunerna och gränserna mellan nationell och kommunal nivå behöver tydliggöras. SKL menar att det finns en dubbeltydighet i Ungdomsstyrelsens uppdrag som innebär att uppdraget är relaterat till den statliga politiken, men att den förverkligas genom kommunernas, eller i vissa fall landstingens politik. SKL menar också att det för att kunna utveckla en kunskapsbaserad politik i kommunerna krävs att den statliga ungdomspolitiken har ett väl förankrat synsätt när det gäller gränsdragningen mellan statliga åtaganden respektive kommunernas ansvar. LSU tar i sin rapport Makt, välfärd och självständighet upp svårigheterna för den nationella ungdomspolitiken att få full inverkan på ungdomars liv, som till stor del påverkas av den kommunala politiken, på grund av det kommunala självstyret.

Ungdomsstyrelsen kan ha en viktig funktion att stödja kommuner och landsting genom att bidra med bl.a. kunskap om levnadsvillkor och om insatser och metoder för att följa och förbättra ungdomars levnadsvillkor. Myndigheten kan också i viss mån stödja kunskaps- och metodutveckling i kommuner och landsting samt bidra med t.ex. analyser av variationer mellan kommuner och landsting vad gäller ungdomars levnadsvillkor. Den nationella ungdomspolitiken anger också ett förhållningssätt som är viktigt att utgå ifrån vid planering och genomförande av åtgärder på alla nivåer: att det ska tas ett helhetsgrepp kring ungdomars levnadsvillkor. Ovanstående ligger i linje med vad SKL också framfört om att Ungdomsstyrelsen kan stödja kommunerna exempelvis genom att sprida kunskap om ungdomar, ge stöd till lokala undersökningar, genomföra utbildningar och ge stöd till kommunala nätverk. SKL lyfter även fram att myndigheten kan bidra med ny kunskap kring attityder och värderingar samt att användning och utveckling av statistikverktyget Lokal uppföljning av ungdomspolitik (LUPP) bidrar till utveckling av både nationell och lokal ungdomspolitik.

Ungdomsstyrelsen bör utveckla ett strategiskt samarbete med kommuner och landsting i syfte att nå hela landet. SKL bör inbjudas att delta i samarbetet. Även andra aktörer bör inbjudas att ingå, t.ex. Barnombudsmannen och ungdomsorganisationer.

Utvärdera arbetsmetoder

I syfte att uppnå ett mer långsiktigt och strategiskt arbete bör Ungdomsstyrelsen i högre grad än i dag följa upp och utvärdera sina egna insatser och arbetsmetoder. Det har bl.a. efterlysts av SKL, som önskar att Ungdomsstyrelsen i ökad utsträckning ska följa upp effekterna av sitt stöd till kommuner.

4.4.2 Ansvar för vissa sakområden

Bedömning: Ungdomsstyrelsen bör ha till uppgift att verka inom vissa sakområden i syfte att bidra till att stärka ungdomars makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Ungdomsstyrelsen bör verka för att främja ungdomars
- förutsättningar för delaktighet och inflytande,
- förutsättningar för organisering,
- förutsättningar för fritidsverksamhet, och
- deltagande i EU:s ungdomsprogram.

Ungdomsstyrelsen bör också få i uppgift att främja att ungdomars sexuella och reproduktiva rättigheter stärks.

Ungdomsstyrelsen bör slutligen få i uppgift att främja ungdomars tillgång till kunskap i frågor som kan stärka deras makt att forma sina liv.

Skälen för bedömningen: Ungdomsstyrelsen ska enligt instruktionen för myndigheten verka för förnyelse och utveckling av ungdomars fritids- och föreningsverksamhet. Myndigheten har också i olika sammanhang arbetat med inflytandefrågor, t.ex. med att genomföra skolval.

Ungdomars organisering har stor betydelse för ungdomars möjligheter att forma sina liv och det är således också fortsatt centralt att Ungdomsstyrelsen verkar för att ungdomar har goda förutsättningar för egen organisering.

Ungdomsstyrelsen bör även fortsätta att främja ungdomars fritidssysselsättningar, bl.a. genom att ta fram och sprida goda exempel och metoder för ungdomars fritidssysselsättning. Det sker en kontinuerlig utveckling av ungdomars fritidsverksamheter och det är centralt att fånga hela bredden av aktiviteter och alla de arenor som omfattas. Att finna former för att stötta ungdomars förutsättningar för reellt och effektivt deltagande och inflytande är också fortsatt angeläget och bör ingå i myndighetens uppdrag.

Ungdomsstyrelsen bör också fortsätta att möjliggöra för ungdomar att delta i EU:s ungdomsprogram och särskilt fokusera på de ungdomar som har begränsade möjligheter att skaffa sig erfarenhet från andra länder. Ungdomar själva anser att internationellt engagemang leder till ett ökat intresse för samhällsfrågor och en vilja att påverka samhället, också lokalt. Internationellt samarbete motverkar också segregation och rasism eftersom ungdomarna får ökad förståelse för andra kulturer och möter ungdomar från andra länder i deras miljö.

Ungdomsstyrelsen bör också få i uppgift att arbeta med SRHR-frågor (se avsnitt 4.4.1). När det gäller SRHR-frågor har regeringen genom uppdrag till Ungdomsstyrelsen redan tidigare låtit myndigheten arbeta med dessa frågor, t.ex. i ett uppdrag om insatser i syfte att förebygga sexuell exploatering av ungdomar via internet och andra interaktiva medier (IJ2008/1824/UF). Ett förslag till nationell strategi för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter håller på att tas fram och ska redovisas i september 2014 (S2009/4860/FS). Ungdomsstyrelsen bör ha en roll i detta arbete bl.a. genom att sprida kunskap om rättigheterna till ungdomar och främja att ungdomars sexuella och reproduktiva rättigheter efterlevs.

För att göra det möjligt för ungdomar att kunna utöva sina mänskliga rättigheter behövs kunskap hos ungdomar själva. Överhuvudtaget bör Ungdomsstyrelsen, enligt regeringens bedömning, i högre grad medverka till att sprida sådan kunskap till ungdomar som kan bidra till att stärka ungdomars möjligheter att vara informerade och deras förutsättningar att forma sina liv. Det kan handla om kunskap om rättigheter, om organisering, om inflytande m.m. Ungdomsstyrelsen bör bidra till att sådan information är lätt tillgänglig för ungdomar. Här finns andra aktörer som myndigheten kan samverka med, t.ex. Barnombudsmannen, Diskrimineringsombudsmannen och organisationer inom det civila samhället. Det behöver således inte vara ny information men myndigheten bör bidra till att ungdomar hittar den.

4.5 Uppföljning och analys av ungdomars levnadsvillkor, attityder och värderingar

Förslag: De fem huvudområdena för analys, samordning och redovisning som finns i dag, dvs. lärande och personlig utveckling, hälsa och utsatthet, inflytande och representation, egen försörjning, och kultur och fritid, upphävs.

Bedömning: Den etablerade modell för uppföljning och analys av ungdomars levnadsvillkor, attityder och värderingar som finns bör bibehållas. Uppföljningen bör således fortsatt bygga på en regelbunden insamling av indikatorer om ungdomars levnadsvillkor, årliga fördjupade analyser inom olika sakområden och återkommande studier om ungdomars attityder och värderingar.

Det bör ske en utveckling av vilka indikatorer som bör ingå, antal och hur de bör presenteras och redovisas. Den fortsatta utvecklingen av indikatorer bör så långt möjligt samordnas med Barnombudsmannens arbete med indikatorer och med de i indikatorsystemet involverade myndigheterna. Förutom den nationella nivån är kommuner och landsting viktiga målgrupper för uppföljning och analys av ungdomars levnadsvillkor. Spridningen av den kunskap som genereras inom uppföljningssystemet bör utvecklas liksom spridningen av relevant forskning om ungdomar.

Skälen för förslaget och bedömningen

Nuvarande uppföljningssystem

Enlig vad som tidigare anförts (se avsnitt 4.4.1) bör Ungdomsstyrelsen ta fram och sprida sektorsövergripande kunskap om ungdomars levnadsvillkor, attityder och värderingar samt följa upp och möjliggöra jämförelser av ungdomars levnadsvillkor. Dessa uppgifter är några av myndighetens huvuduppgifter och preciseras därför ytterligare i det följande.

I propositionen Makt att bestämma – rätt till välfärd (prop. 2004/05:2) introducerade regeringen det uppföljningssystem som finns i dag för att regelbundet samla in fakta och statistik. Det omfattar följande delar:

- Årlig rapport av indikatorer om ungdomars levnadsvillkor – rapportserien Ung idag. Ett antal myndigheter rapporterar statistik till Ungdomsstyrelsen och Ungdomsstyrelsen sammanställer en rapport.

- Årliga tematiska fördjupningar – rapportserien Fokus. Temat beslutas av regeringen i budgetpropositionen och Ungdomsstyrelsen genomför delvis egna studier och sammanställer rapporten.
- Återkommande studier om ungas attityder och värderingar. Ungdomsstyrelsen genomför studien och sammanställer rapporten.
- Regelbundna utvärderingar av hela uppföljningssystemet.

Uppföljningssystemet är till sin struktur relativt välfungerande och den etablerade modell för uppföljning och analys av ungdomars levnadsvillkor, attityder och värderingar som finns bör bibehållas. Uppföljningssystemet bör således fortsatt bygga på regelbunden insamling av indikatorer om ungdomars levnadsvillkor, årliga tematiska analyser inom olika sakområden och återkommande studier om ungdomars attityder och värderingar.

Ungdomsstyrelsen och Statskontoret, som analyserat indikatorssystemet, lyfter dock i rapporterna Uppföljning av ungas levnadsvillkor – förslag till utveckling (2012) respektive Ett effektivare uppföljningssystem för den nationella ungdomspolitiken (2010:25) fram att uppföljningssystemet med indikatorer behöver utvecklas och förenklas för att få ökad relevans.

Indikatorer om ungdomars levnadsvillkor

Sedan 2006 har 16 myndigheter årligen redovisat ett åttiotal indikatorer och en analys av dessa till regeringen, dels genom respektive myndighets årsredovisning, dels genom en särskild rapport från Ungdomsstyrelsen. Indikatorerna bör bl.a. användas som underlag för att på en övergripande nivå följa utvecklingen i förhållande till målet för regeringens insatser om att ungdomar ska ha makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Statskontoret och Ungdomsstyrelsen anser dock att systemet behöver effektiviseras. Ungdomsstyrelsen har lämnat förslag om vilka indikatorer som bör utgå eller läggas till. I det följande anges några av de principer som kommer att vara viktiga för den fortsatta utvecklingen av indikatorssystemet.

I dag finns det fem huvudområden för analys, samordning och redovisning för ungdomspolitiken. Dessa är riksdagsbundna. De fem huvudområdena är lärande och personlig utveckling, hälsa och utsatthet, inflytande och representation, egen försörjning, och kultur och fritid. Det är relevant att följa vissa huvudområden när det gäller indikatorer men dessa bör inte vara styrande för all kunskapsinhämtning, samordning och analys. En större flexibilitet bör uppnås som bl.a. innebär att vad som ska analyseras utgör grunden för indelningen. Det föreslås därför att de tidigare fem huvudområdena upphävs. När det gäller indikatorerna bör de dock också fortsättningsvis omfattas och rapporteras utifrån områdena utbildning, arbete, försörjning, bostad, hälsa, inflytande, kultur och fritid. Att huvudområdena inte längre är riksdagsbundna och styrande för alla analys och redovisning innebär inte att möjligheterna att inom ungdomspolitiken samarbeta med andra verksamhetsområden eller myndigheter i genomförandet av ungdomspolitiken förändras. Nuvarande samarbete mellan Ungdomsstyrelsen och de 16 myndigheterna bör således fortsatt kvarstå. Ungdomspolitikens sektorsövergripande karaktär och de områden som omfattas har även fastställts genom förslag i avsnitt 4.1.

Det finns ingen statistisk undersökning eller insamling av statistik som speglar den ungdomspolitiska målgruppen i sin helhet. Ungdomspolitiken omfattar ungdomar mellan 13 och 25 år. I den officiella statistiken redovisas emellertid i regel ungdomsgruppen indelat i grupperna 15–19 år och 20–24 år. Utöver detta finns gruppen 13–17 år som redovisas inom barnrättspolitiken. Indikatorssystemet bör följa den officiella statistikens åldersindelning och så långt som möjligt redovisa hela målgruppens levnadsvillkor. Indikatorer som rör individer bör könsuppdelas och redovisas på kön, om det inte finns särskilda skäl mot. När det gäller statistik som rör ungdomar 13–25 år bör ett samarbete utvecklas med Barnombudsmannens uppföljning av barns levnadsvillkor. Där det är relevant och statistik finns kan även åldersgruppen 25–29 år redovisas. Statistiken bör vara indelad i kön och ålder, samt om möjligt även uppdelad på inrikes och utrikes födda samt utländsk bakgrund.

Indikatorssystemet bör utvecklas för att bättre skapa förutsättningar för att ungdomars levnadsvillkor kan följas upp på ett öppet och jämförbart sätt på alla samhällsnivåer, dvs. kommunal, nationell och EU-nivå. Det betyder att en viktig målgrupp för den framtida uppföljningen är kommuner och landsting, vilka bör ha möjlighet att i högre grad än i dag använda den kunskap som samlas in som underlag för beslut och för jämförelser. Sådana jämförelser kan bidra till att driva utvecklingen framåt och öka förutsättningarna för likvärdiga villkor i hela landet. Det betyder att indikatorerna så långt möjligt bör utvecklas för att möjliggöra jämförelser mellan kommuner och mellan landsting. Barnombudsmannen bedriver ett utvecklingsarbete för att följa barns och ungdomars levnadsvillkor på kommunal nivå. Utveckling och uppföljning av indikatorer inom ungdomspolitiken bör därför så långt möjligt samordnas med Barnombudsmannens arbete med indikatorer, men också med andra relevanta myndigheters pågående arbete med indikatorer. Ungdomsstyrelsen har också i sitt förslag om vilka indikatorer som bör ingå beaktat de ungdomspolitiska indikatorerna på EU-nivå och indikatorer om barns levnadsvillkor inom barnrättspolitiken. De i indikatorsystemet involverade myndigheterna bör också ingå i utvecklingsarbetet.

Möjligheterna att förenkla presentationen av indikatorerna bör även ses över, vilket såväl Statskontoret som Ungdomsstyrelsen föreslår, för att kunna öka spridningen av den kunskap som genereras inom uppföljningssystemet. Målet bör vara att myndigheter, landsting och kommuner i högre grad använder aktuell och relevant kunskap som underlag för sina insatser för ungdomar. Ungdomsstyrelsen föreslår en interaktiv webbaserad databas vilket enligt myndigheten är en förutsättning för att indikatorer ska kunna redovisas på kommunnivå.

När det gäller redovisning bör en kortare redovisning över signifikanta förändringar lämnas årligen till regeringen och en fördjupad analys av indikatorer vart tredje år, vilket också Ungdomsstyrelsen föreslagit. Indikatorerna bör spegla ovan nämnda huvudområden men de årliga redovisningarna behöver inte nödvändigtvis beskriva utvecklingen inom samtliga områden, utan bör i stället fokusera på konstaterade förändringar. I den fördjupade analysen vart tredje år bör dock Ungdomsstyrelsen göra en samlad beskrivning av samtliga indikatorer och deras utveckling, samt en fördjupad analys av de områden där det har skett signifikanta förändringar. Ungdomsstyrelsen bör i redovisningen om möjligt även presentera sektorsövergripande analyser av ungdomars levnadsvillkor, samt redovisa om det har utvecklats relevanta metoder och arbetssätt som kan bidra till att förbättra ungdomars levnadsvillkor.

Tematiska analyser av ungdomars levnadsvillkor

Sedan 2005 har Ungdomsstyrelsen, på uppdrag av regeringen, genomfört årliga tematiska analyser av ungdomars levnadsvillkor. Analyserna har redovisat ungdomars levnadsvillkor inom huvudområdena ungdomars etablering och egen försörjning (2005), kultur och fritid (2006), hälsa och utsatthet (2007) samt inflytande och representation (2010). Utöver detta har de tematiska analyserna redovisat ungdomars utanförskap (2008), metoder för att bryta ungdomars utanförskap (2009), ungdomars situation på bostadsmarknaden (2011) samt levnadsvillkoren för ungdomar med funktionsnedsättning (2012). Analyserna har syftat till att ge en fördjupad bild av ungdomars levnadsvillkor inom dessa områden, något som gett värdefull kunskap inför fortsatt utvecklingsarbete och överväganden. Ungdomsstyrelsen bör även fortsättningsvis ges i uppdrag att genomföra årliga tematiska analyser. Dessa bör fokusera på områden där kunskap saknas eller där det finns behov av en aktuell analys.

Regelbundna attityd- och värderingsstudier

En särskild studie om ungdomars attityder och värderingar har genomförts fem gånger sedan 1993. År 1993 utfördes studien av Barn- och ungdomsdelegationen och 1997, 2003, 2007 och 2012 av Ungdomsstyrelsen genom ett särskilt regeringsuppdrag. Studier om attityder och värderingar bör inte genomföras varje år, utan med ett intervall om fyra till sex år. Skälet till det är att attityder och värderingar förändras långsamt. Attityd- och värderingsstudien är ett komplement till de indikatorer som följer utvecklingen av ungdomars levnadsvillkor. Studien om ungdomars attityder och värderingar handlar till skillnad från att studera deras levnadsvillkor om att undersöka ungdomars inställning till olika områden som jämställdhet, demokrati, utbildning, arbete, fritid och arbete. Regelbundna studier om ungdomars attityder och värderingar ger ett viktigt underlag för att förstå hur ungdomar tänker och orienterar sig i dagens samhälle. Studien har hittills gett underlag till analyser av likheter och skillnader mellan unga kvinnor och unga män, vilka i sin tur har kunnat jämföras med de faktiska levnadsförhållandena bland ungdomar. Studien ger också underlag för att bedöma likheter och skillnader mellan ungdomar och en äldre kontrollgrupp. Attityd- och värderingsstudien bör genomföras mer regelbundet, med ett intervall om fyra till sex år.

Ungdomsforskning ska fördjupa bilden

Det är av central vikt att aktuell forskning kompletterar uppföljningssystemet. Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) har i uppdrag att stödja forskning som rör ungdomar. Relevant forskning om ungdomar bör spridas i högre utsträckning än i dag. Här bör möjligheterna att utveckla kontaktytor mellan bl.a. Ungdomsstyrelsen och Forte och former för kunskapsspridning ses över. Även möjligheterna att under perioden 2014–2017, den period som handlingsprogrammet kommer att gälla, utveckla samarbete mellan forskning och berörda aktörer kring de områden regeringen prioriterar bör undersökas.

Utvärdering av uppföljningssystemet

Om fem år bör det genomföras en utvärdering av uppföljningssystemets kvalitet samt dess relevans för myndigheter, landsting och kommuner. Utvärderingen bör även ge underlag för att bedöma uppföljningssystemets koppling till att identifiera behov och åtgärder för att förbättra ungdomars levnadsvillkor. I utvärderingen bör de myndigheter som ingår i uppföljningssystemet ingå samt andra aktörer som är relevanta, t.ex. ungdomsorganisationer och SKL.

4.6 Andra aktörer

4.6.1 Samarbete med kommuner och landsting

Bedömning: Statens samarbete med såväl enskilda kommuner och landsting som med Sveriges Kommuner och Landsting bör utvecklas.

Skälen för bedömningen

Kommuner och landsting har en framträdande roll i ungdomspolitiken. Det är här som ansvaret i huvudsak ligger för de frågor som påverkar ungdomars vardag såsom utbildning, social omsorg och trygghet, hälso- och sjukvård, samt kultur och fritid. Möjligheterna till delaktighet och inflytande finns framför allt i dessa sammanhang. Situationen för ungdomar varierar mellan kommuner, mellan storstad och glesbygd, samt mellan olika delar av landet. Den kommunala självstyrelsen ger kommunerna möjligheter att utveckla service och tjänster utifrån sina respektive lokala behov och prioriteringar. I vissa fall är skillnaderna något positivt för den enskilde, i andra är de inte det. I det senare fallet kan nationell nivå bl.a. bidra med olika former av stöd. Inom ungdomspolitiken har kommunerna genom Ungdomsstyrelsen bl.a. givits stöd att utveckla lokal ungdomspolitik genom verktyget LUPP (Lokal uppföljning av ungdomspolitiken) och genom utbildning till anställda i kommunal förvaltning som arbetar med ungdomar. Det är viktigt att de uppföljningar av ungdomars levnadsvillkor som görs nationellt även ger relevant kunskap för kommuner och landsting. Det är av stort värde att det ungdomspolitiska arbetet i kommunerna är kunskapsbaserat och att det bedrivs målmedvetet och strategiskt. Med en helhetssyn på ungdomars levnadsvillkor kan kommunernas insatser lättare samordnas även över förvaltningsgränserna.

Kommuner och landsting är centrala aktörer för att unga kvinnor och unga män ska ha makt att forma sina liv och inflytande i samhället. Statens samarbete med såväl enskilda kommuner och landsting som med SKL bör därför utvecklas. Regeringskansliet har påbörjat en dialog med SKL om hur de skulle kunna medverka i ett samarbete när det gäller ungdomspolitiken. Denna dialog bör fortsätta.

4.6.2 Det civila samhällets organisationer bör bjudas in

Bedömning: Det civila samhällets organisationer och särskilt ungdomsorganisationerna bör bjudas in att delta i genomförandet och uppföljningen av ungdomspolitiken.

Skälen för bedömningen

Det civila samhällets organisationer har stor betydelse för att stärka ungdomars makt att forma sina liv och för att ungdomar ska ha inflytande över samhällsutvecklingen. De har även kunskap, kompetens och erfarenheter som bättre bör tas tillvara i genomförandet av ungdomspolitiken. Organisationerna är centrala i dialog om ungdomars behov och problem men kan också mer direkt bjudas in att delta i genomförandet av olika insatser. Många organisationer har utvecklat egna framgångsrika insatser och metoder som bör tas tillvara och också kan användas för att inspirera offentliga aktörer. I många fall kompletterar organisationerna också de offentliga organens insatser på ett bra sätt.

Staten fördelar varje år omfattande bidrag till både ungdomsorganisationer och andra organisationer som på olika sätt engagerar unga människor. Den nationella ungdomspolitiken har ett särskilt ansvar för ungdomsorganisationernas villkor och utveckling. Det handlar både om att möjliggöra ungdomars egna och självständiga organisering och att underlätta bildandet av nya organisationer och engagemangsformer. Ungdomars inflytande är en viktig aspekt av ungdomspolitiken. Här spelar ungdomsorganisationerna en viktig roll i olika typer av dialoger och samråd kring aktuella frågor. Organisationer och särskilt ungdomsorganisationerna bör på olika sätt därför bjudas in att delta i genomförandet och uppföljningen av ungdomspolitiken.

4.6.3 Samverkan med näringslivet

Bedömning: Statens samverkan med näringslivet bör utvecklas på ungdomspolitikens område.

Skälen för bedömningen

Det privata näringslivet ger många ungdomar den första viktiga erfarenheten av yrkeslivet. De erfarenheter och kunskaper som genereras om ungdomar inom näringslivet bör bättre tas tillvara, särskilt mot bakgrund av att ungdomsarbetslösheten är hög. Det är också inom det privata näringslivet som unga kvinnors och unga mäns entreprenörskap framför allt har förutsättningar att utvecklas. Näringslivet har viktiga uppgifter när det gäller ungdomars förutsättningar att komma in på arbetsmarknaden och vara delaktiga i samhällsutvecklingen. Statens samverkan med näringslivet bör därför utvecklas på ungdomspolitikens område.

5 Konsekvenser

Det bedöms inte att förslagen i denna promemoria påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, landsting, företag eller andra enskilda. Förslagen kan dock på sikt få positiva samhällsekonomiska konsekvenser genom att åtgärderna inom ungdomspolitiken bidrar till att färre ungdomar hamnar i utanförskap.

Förslagen kommer inte heller att ha betydelse för den kommunala självstyrelsen, offentlig service i olika delar av landet eller för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företag. Däremot kan förslagen, om de genomförs, komma att bidra till att färre ungdomar begår brott och att fler ungdomar får sysselsättning. Förslagen kan också bidra till ökad jämställdhet mellan unga kvinnor och unga män samt öka möjligheterna för att nå de integrationspolitiska målen.

Promemorian innehåller inga förslag till nya och ändrade regler som får kostnadsmässiga och andra konsekvenser.